

## ADALÉKOK A NYÚLKÉRDÉSHEZ\*

Dr. Holdampf  
Gyula

Gyakran esik szó manapság arról, hogy kevés a nyúl. Így vetődik fel a nyúl-kérdés és az ezzel kapcsolatos feladatok, teendők összessége.

Évekkel ezelőtt apróvadállományunk helyzetének feltárásából, s annak a harmincas évek átlagos hozamával való összehasonlításából tűnt ki szám szerint is mind a három apróvad fajunk lemaradása. Azóta a vadgazdálkodást irányító szervek és a vadászterületek használóinak összefogásával sikerült a fácán-állományt annyira növelni, hogy 1971-ben már 112 000 darabbal túlszárnyaltuk a régi, a háború előtti hozamot.

A nyúli érdekében is történtek intézkedések. A többi között vadászati idejének 2 hónapra való korlátozására, sőt a leggyengébb területeken átmenetileg a nyúlvadászat teljes szüneteltetésére. Az intézkedéseknek meg lesz a kedvező hatásuk, azzal azonban számolnunk kell, hogy a javulás — hacsak

1. táblázat

### A nyúlhozam alakulása

Sor- szám	M e g y e	1932	1962	1969	1970	1970. évi hozam- ból befogás
		—36	—66			
		évek átlagos nyúlhozama				
1.	Baranya .....	60	21	5	2	
2.	Fejér .....	125	31	12	16	
3.	Győr-Sopron .....	172	63	22	37	11
4.	Komárom .....	81	21	20	14	
5.	Somogy .....	72	13	3	2	
6.	Tolna .....	100	31	8	7	
7.	Vas .....	118	22	8	6	
8.	Veszprém .....	70	12	7	7	
9.	Zala .....	47	11	7	1	
10.	Bács-Kiskun .....	84	21	12	12	5
11.	Békés .....	88	52	53	46	17
12.	Csongrád .....	74	35	36	31	7
13.	Hajdú-Bihar .....	63	35	17	21	10
14.	Pest .....	67	40	38	36	7
15.	Szabolcs-Szatmár .....	82	35	15	17	8
16.	Szolnok .....	75	50	53	49	30
17.	Borsod-Abaúj-Zemplén .....	71	32	20	13	
18.	Heves .....	75	58	58	66	20
19.	Nógrád .....	70	30	22	13	
	Országos .....	82	34	23	22	8

\* Érkezett 1972. XII. 1-én

rendkívüli segítséget nem nyújthatunk a rászorulóknak — lassúbb lesz, mint a fácán esetében volt.

A fácánnak 1964. évi 14 db/1000 kh-ankénti hozama 8 év alatt 24 darabra javult, tehát majdnem megkétszereződött. A nyúlnak 1964. évi 34 db/1000 k. holdas hozama ugyanez idő alatt lassan, fokozatosan 22 db-ra apadt. Amint az 1. táblázatból azonban látható: az apadás nem volt általános és ez bizonyos mértékben megnyugtató. Két megyében — Hevesben és Szolnokon — az utóbbi két év — 1969 és 1970 — hozamának átlaga elérte, sőt meghaladta az 1962-től 1969-ig terjedő évek átlaghozamát. Békés, Csongrád és Pest megye pedig megközelítette azt. Ennek az öt megyének erdő nélküli területe kereken 4 millió kat. hold. Az ország nyulas területének nem egészen egyharmada. Viszont nyúlhozamunknak kereken 60%-át (295 840 db-ból 175 800 db-ot), ezen belül a befogott nyúl 62%-át is ez az öt megye szolgáltatta. Viszonylag jó eredményük mutatja, hogy bízhatunk a nyúlkérdés, a nyúlgondok felszámolásában, csak meg kell találnunk ennek a módját. Az eddigieknél bizonyára többet kell foglalkoznunk a nyúllal, mert a vadgazdálkodás legnagyobb bevételét régebben a nyúl adta és a nyúl biztosította a legtöbb vadásznak a vadászati lehetőséget, hisz a nyúl hazánkban mindenütt előfordul, mindenütt megél. Bízunk abban, hogy a jövőben is így lesz!

Annak tágabb szemléltetésére, hogy miként áll ez a kérdés a vadgazdálkodásukról ismert szomszédos, illetőleg közel azonos földrajzi szélességen fekvő országokban, kimutatást készítettünk négy országnak a nyúlgazdálkodásra jellemző adatairól. A kimutatásban szereplő négy ország közül Csehszlovákia, Ausztria és az NSZK iparilag fejlettebb Magyarországnál, nemzeti jövedelmüknek csak kis százaléka származik a mezőgazdaságból. Ez Csehszlovákiában 15%, Ausztriában 13%, a Német Szövetségi Köztársaságban 7%, míg nálunk még mindig 32%.

Adottságok és eredmények néhány közeli országban

2. táblázat

Ország	Összes terület		Erdő nélküli terület	A terület megoszlása művelési áganként			A nemzeti jövedelemből a mezőgazdaságra jut	1962	1964	1966	1968	1970
	ezer			mezőgazd.	erdő	egyéb		évek nyúlhozama				
	ha	kat. hold		%				db/1000 kat. hold.				
Magyarország .	9 300	15 800	13 700	74	16	10	32	40	34	31	23	22
Csehszlovákia .	12 800	21 800	14 400	57	34	9	15	52	62	74	88	70
Ausztria . . . . .	8 400	19 300	9 000	50	37	13	13	34	40	37	42	36
NSZK . . . . .	24 800	42 200	30 000	63	29	8	7	29	47	33	33	45

A táblázaton az tűnik szembe, hogy Magyarországon van a nyúlnak kedvező művelési területekből (szántóból, rétből, legelőből) viszonylag legtöbb — 74%. Viszont a többi három országban csak 50—63%, mégis 1962 óta nálunk lassan, de folyamatosan apadt a nyúlállomány, amint ezt a betakarítás eredményei mutatják. A kimutatásból úgy látszik, hogy csehszlovák szomszédaink fordítanak legnagyobb gondot a mezeinyúlra, mert ott 1962 óta egyenletesen növekedett a nyúlhozam és 1968-ban már túlhaladták a mi elérhetetlennek tűnő háború előtti 82 db/1000 kat. holdankénti eredményünket is. Pedig nálunk is nagy-

üzemű mezőgazdálkodás folyik, talán még nagyobb mértékű a gépesítés és a vegyszerek alkalmazása is, mint Magyarországon.

A hazánknál kisebb és közismerten kevesebb mezőgazdálkodásra alkalmas területtel, főleg kevés szántóval rendelkező alpesi állam — Ausztria — is megelőz már bennünket nyúlhozamban. A hatvanas évek elején, amikor nekünk még 40 db nyúl volt az 1000 kat. holdankénti hozamunk, nekik csak 34 darab jutott, de ezt a szintet mostanáig tartják, sőt 1969-ben Ausztriában már 71 000 darabbal több nyulat lőttek, ill. fogtak be mint Magyarországon (383 000 — 312 000 db).

Végül a 2. táblázat utolsó sora a Német Szövetségi Köztársaság nagyfokú iparosodását mutatja. Ott a mezőgazdaság csupán 7%-kal járul hozzá a nemzeti jövedelemhez, s a nyúlállomány mégis jó, legalábbis jobb a miénknél, mert a területegységre számított hozam kétszerese a miénknek.

Mindezek ismeretében csak megerősödhet az az elhatározásunk, hogy nyúlállományunkat fejleszteni lehet és fejlesztenünk kell. Nem maradhatunk el ennyire a nálunk rosszabb adottságokkal rendelkező országoktól.

Úgy gondoljuk, hogy a rekonstrukciónak egyik alapvető feladata nyúlállományunk gondos felmérése és a várható szaporulatnak megbízható módon való megállapítása volna, mert egyes területeken az eddig nyilvántartott nyúlállománynak és szaporulatának egymáshoz való viszonya valószínűtlen számokat mutat. Ennek szemléltetésére a 3. kimutatásban egymás mellé állítottuk két közepes nagyságú megyének a távlatra tervezett és az 1969. évben becsült nyúlállományát, ugyanazon évi hozamát, továbbá e hozamot az évi állomány százalékában.

3. táblázat

A nyúlállomány és hozama két megyében

M e g y e	Erdő- nélküli terület 1000 kh	Nyúlállomány		Hozam		Hozam az állomá- ny %-ában
		távlati terv	1969-ben		db/1000 kh	
		d a r a b				
„A” .....	631	35 000	34 500	3 100	5	9
„B” .....	497	40 000	51 600	28 900	58	56
Országosan .....	13 700	1 200 000	974 200	311 800	23	32

Az 1969. év adatait mutattuk be, mert akkor még nem volt meghosszabbítva a nyúl vadászatának tilalma. Amint látjuk, „A” megyében — a kimutatás szerint — a nyúlállomány 1969-ben már lényegében elérte a távlatra tervezett szintet, 34 500 db-ot és a hozama mégis csak 5 db/1000 kat. hold. A vele párhuzamba állított „B” megyének közel akkora, 40 000 nyúlra tervezett a törzsállománya. Ezt 1969-ben már túl is haladta és a hozama 58 db/1000 kat. hold. Ez a tízszeresnél nagyobb hozambeli különbség azt mutatja, hogy „A” megye tévedett az állománybecslésben.

A túlbecsült állományadatok helyesbítésére éppen „B” megye mutatott jó példát. 1969-ben 51 600 db volt a tavasszal becsült nyúlállománya. Ezt 1970-ben 35 946 db-ra csökkentette és mégis 360 db-bal nagyobb volt a hozama az előző

évinél: 28 900 db. Ez kerekén 80%-a fenti tavaszi nyúlállományának, tehát minden áttelelt nyúl után majdnem 1 db szaporulatra számíthat.

Ennek a 80%-os szaporulati tényezőnek az elfogadható voltát a turai gyakorlat igazolja. A turai vadászterületen ugyanis az 1962—1966-ig terjedő öt évben a tavaszi próbateres becslések szerint 8050 db volt az áttelelt nyulak száma. 80—100 százalékot számítottunk szaporulatnak és az eljárás helyességét az öt év 6905 db-os hozama igazolta, ami a törzsállomány 86%-a. „B” megye adatait azért is tartjuk elfogadhatónak, mert tartósan jó volt a nyúlhozama és a területegységre számított országosan legjobb eredménye: 66 db nyúl/1000 kat. hold, megközelíti a harmincas évek 75 db/1000 kat. holdankénti szintet.

Nem tudunk arról, hogy végeztek-e nálunk egész vadászterületre terjedő, több éves egzakts kísérletet a nyúl szaporulatának megállapítására. Az eddigieknél pontosabb és a tudományos igényeknek is megfelelő kísérlet eredményeit ismertük meg 1966-ban Gatterslebenben, a vadgazdálkodási kutatók nemzetközi ülésén, amelyet az NDK Mezőgazdasági Tudományos Akadémiája rendezett. Ott W. Rieck egyetemi tanár, a göttingeni egyetem vadgazdasági tanszékének vezetője ismertette kísérleteit.

A bevezetőben elmondta: a nyúlállomány apadásáról elterjedt panaszok ösztönözték arra, hogy egy nyúlpopuláció évi szaporulatát vizsgálja, mert erről eddig inkább csak homályos elképzelések voltak, nem pedig tudományos alapossággal végzett kutatások. Módszerűen a körvadászatok terítékének vizsgálatát választotta annak megállapítására, hogy mennyi bennük az öreg és mennyi a süldőnyúl, és milyen azok mennyiségének változása? A fiatal nyulak megismerésére a szárított szemlencsék súlyát találta megfelelőnek. Ezzel lehet az öreg nyulakat az 1 évnél fiatalabbaktól pontosan megkülönböztetni. A Strohféle korábbi eljárás csak kora őszig mutatja eléggé megbízhatóan a süldő nyulak mellső lábának külső oldalán a porc kitüremkedését.

A kísérlet egy bérelt 800 hektáros vadászterületen folyt, amely a mainzi medencében, nyúlra igen kedvező éghajlatú, meleg, száraz tájon terül el. Három oldalról a Rajna kanyarulata, a keleti oldal felől a nagy forgalmú birodalmi autótűt és az azzal párhuzamosan haladó vasút, valamint Biebesheim község határolja. Olyan kedvező határai voltak tehát a területnek, hogy a nyúl alig váltott azokon át, tehát ki- és bevándorlás alig fordult elő. A terület nagy része szántóföldekből állott, csak a Rajna gátja előtt húzódott ritka ártéri erdő, amely jó rejtőhelyet adott a vadnak. A vad védelméről, a károsítók apasztásáról jó felügyelettel gondoskodtak. Téli takarmányként répát adtak. A nyúlban gazdag területnek levadászása enyhének mondható, a terület háromnegyed részén egyszer tartottak körvadászatot 22 puskával és kb. ugyanannyi hajtóval. Elég sok nyúl menekülhetett sértetlenül, a hat év átlagában ilyenkor mégis 600 db nyulat lőttek. Ez az évi összes terítéknek 83%-a, a többi mintegy 120 db-ot a partmenti nyárasban fációzás közben ejtették el. A kísérleti vadászatok terítékének 1/3 része volt öreg, 2/3 része egy évnél fiatalabb nyúl. Az 1964. évben szokatlanul nagy volt a szaporulat és ezért a november elején körvadászat után, amikor 664 db nyulat lőttek, december elején újra levadászták ezt a területet. Ekkor 326 db nyúl esett terítékül, az előzőnek kerekén a fele. Feltételezhető ebből, hogy ezen a területen a szokásos egyszeri körvadászattal az éppen meglévő nyúlállománynak a fele kerül terítékre. A vizsgálat során az derült ki, hogy mind az első, mind a második vadászat terítékében 2/3 rész volt a fiatal nyúl. Tehát feltételezhető, hogy a szokásos, egyszeri vadászat után a megmaradó törzsállományban is hasonló az arány. Így az állomány fiatalítása is biztosított. De az is kitűnt a vizsgálatból, hogy ezen a területen a tavaszi törzsállománynak kétszerese az évi szaporulat, tehát

minden öreg nyúlra a vadászat megkezdésekor 2 db süldő számítható. Az is kitűnt, hogy a november 11-i terítéken már csak a süldők 87<sup>0</sup>/<sub>0</sub>-án volt a Stroh-féle kitüremkedés megállapítható.

Célszerű volna nálunk is tavasszal próbateres állománybecslést, koraősszel pedig kísérleti nyúl vadászatot tartani és ez utóbbiak terítékét legalább a Stroh-féle eljárással megvizsgálni, hogy mennyi abból a süldő nyúl. Így kaphatnánk tájékoztató adatokat arra, hogy az egyes vadászterületek tavaszi nyúlállományának hány százalékos szaporulatára számíthatunk. Végül ebből következtethetünk a lelövés és befogás megengedhető mértékére. Ha már elérték a tervezett törzsállományt valamely vadászterületen, akkor *a hozam mértéke legfeljebb az évi szaporulat lehet*. Óvatosságból azonban *ezt sem ajánlatos teljesen kihasználni*, mert rossz időjárás, vagy egyéb kedvezőtlen körülmények (pl. betegség stb.) esetén a meghagyott nagyobb törzsállomány az elmaradt szaporulat részbeni kiegyenlítésére szolgálhat.

Erdemes még megemlíteni a biebeshemi, nyúlban rendkívül gazdag 800 ha-os apróvadás vadászterület évi átlagos nyúlhozamát és azt 1000 kat. holdra viszonyítva összehasonlítani a mi eredményeinkkel. Ott 520 db a hozam, míg nálunk a 100 db-os 1000 holdankénti hozam is ritkaság. Magyarországon az általunk ismert legjobb eredmény Pusztaszerezen volt a harmincas évek derekán: 354 db nyúl/1000 kat. hold. A 60-as évek elején a Lajtahansági Állami Gazdaság hozott legtöbbet: 132 db nyulat/1000 kat. hold.

Mi nem kívánhatunk még megközelítőleg hasonló nyúlsűrűséget sem, már csak az esetleg bekövetkező nyúlkárosítások miatt sem. Azonban *a csehszlovákiai 70/1000 kat. holdankénti hozamot el kellene érni*, s akkor évenként kereken egymillió nyúl lesz az eredményünk — mindenki hasznára és a vadászok jó szórakozására.

*Д-р Хольдампф Дь.: ДАННЫЕ К ВОПРОСУ О ЗАЙЦАХ*

Численность зайцев, в 1932—1936 гг. составившая 82 гол./кад. хольд (кад. хольд 10,575 га), в 1962—1966 г. сократилась до 34 гол., в 1971 г. до 22 гол. Ввиду того, что сокращение численности неравномерной в отдельных областях, оказывается возможным улучшение средней численности по стране. На это указывают данные соседних стран и то обстоятельство, что из площадей с благоприятным для зайцев видом возделывания (пахотных, земель, лугов, пастбищ) относительно больше всего имеется в распоряжении в Венгрии (74%). В отдельных областях требуется тщательная оценка численности и точное определение приплода с тем, что отлов может охватывать только количество, отвечающее годичному приплоду.

*Dr. Holdampf, Gy.: ON THE RABBIT-PROBLEM*

The average rabbit-shooting of 1932—36. — 116 pieces/acre — decreased to 48 between 1962—66. and to 31 in 1970. However the decrease wasn't the same all over the country, so there is a possibility to improve the national average. This is supported by the targets of the neighbouring states and by the favourable areas (plough-lands, fields and pastures) in Hungary. It is very important to take stock if the rabbits and of their increase very carefully and to keep the outshoot below the yearly increase.

---

**A lapban megjelent tanulmányok szerzői:**

*Béky Albert* tud. munkatárs, Erdészeti Tudományos Intézet, Sárvár; *Bukta Péter* erdőmérnök, Áll. Erdőrendezőség, Debrecen; *Fila József* ügyvezető igazgató, Erdő- és Fagazdasági Egyesülés, Budapest; *Göndöcs Imre* főelőadó, MÉM Vállalatfelügyeleti Főosztály, Budapest; *Gulyás Jenő* fahasználati osztályvezető, Gemenci Áll. Erdő- és Vadgazdaság, Baja; *dr. Holdampf Gyula* ny. erdőmérnök, Budapest; *dr. Kocsmár Ferenc* főosztályvezető h., MÉM Vállalatfelügyeleti Főosztály, Budapest; *dr. Solymos Rezső* tud. főosztályvezető, Erdészeti Tudományos Intézet, Budapest; *Szőke Miklós* üzemvezető, Mátrai Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság, Eger.